

Advies van het Europees Comité van de Regio's — Een geïntegreerd EU-beleid voor het noordpoolgebied

(2017/C 207/17)

Rapporteur: Pauliina HAIJANEN (FI/EVP), gemeenteraadslid van Laitila

Referentiedocument: Gezamenlijke mededeling aan het Europees Parlement en de Raad — Een geïntegreerd EU-beleid voor het noordpoolgebied

JOIN(2016) 21 final

BELEIDSAANBEVELINGEN

HET EUROPEES COMITÉ VAN DE REGIO'S

1. is ingenomen met de gezamenlijke mededeling van de Commissie en de hoge vertegenwoordiger van de Europese Unie voor buitenlandse zaken en veiligheidsbeleid van 27 april 2016 en meent dat met de daarin aangegeven prioriteiten voor een toekomstig geïntegreerd EU-beleid voor het noordpoolgebied een stap in de goede richting wordt gezet.
2. Het Europees Comité van de Regio's (CvdR) benadrukt dat de uitdagingen waarmee het noordpoolgebied wordt geconfronteerd, gezamenlijke inspanningen op lokaal, regionaal en internationaal niveau vergen, en spreekt zijn waardering uit voor de Commissie vanwege het feit dat de geïntegreerde maatregelen om in regionale behoeften te helpen voorzien en regionale doelstellingen te helpen realiseren, zijn afgestemd op de specifieke geografische en demografische kenmerken van het noordpoolgebied.
3. Dit is de derde mededeling die betrekking heeft op het noordpoolgebied. In de eerste mededeling van de Commissie, die in 2008 werd bekendgemaakt, werden voorstellen gedaan voor maatregelen voor de bescherming en instandhouding van het noordpoolgebied, die onder meer gebaseerd waren op diverse milieuovereenkomsten en internationale samenwerking. Daarnaast werden er maatregelen voorgesteld ter bevordering van het duurzame gebruik van hulpbronnen en een multilateraal bestuursmodel voor het noordpoolgebied. Het doel van de mededeling bestond erin een gestructureerde en consistente aanpak van Arctische kwesties te stimuleren en nieuwe vooruitzichten voor samenwerking met de Arctische landen tot stand te brengen.
4. In 2012 publiceerde de Commissie samen met de hoge vertegenwoordiger van de Unie voor buitenlandse zaken en veiligheidsbeleid een mededeling waarin, als aanvulling op een vergaande bescherming van het milieu, de aandacht werd gevestigd op het mogelijke ontstaan van nieuwe transportverbindingen (met inbegrip van de noordoostelijke doorvaart) als gevolg van de klimaatverandering, alsook op verbeterde mogelijkheden voor een duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen door een beroep te doen op nieuwe technologie en kennis. In de mededeling werd ook de nadruk gelegd op het belang van internationale samenwerking als grondslag voor vrede en veiligheid.
5. In deze derde mededeling worden drie prioritaire gebieden vastgelegd voor het toekomstige geïntegreerde EU-beleid: klimaatverandering en bescherming van het milieu in het noordpoolgebied, duurzame ontwikkeling in en rond het noordpoolgebied, en internationale samenwerking op het gebied van Arctische aangelegenheden. Een van de grootste uitdagingen is het vinden van een evenwicht tussen de zorg voor welzijn op milieugebied en het grijpen van de nieuwe kansen die de sociaaleconomische ontwikkeling biedt.
6. De mededeling vormt een voortzetting van eerder gekozen benaderingen op het gebied van klimaat en milieu, duurzame ontwikkeling en regionale samenwerking. In dit advies schenkt het Comité vooral aandacht aan kwesties die in de vorige mededelingen onderbelicht zijn gebleven (zoals sociaaleconomische zaken) of die als nieuwe prioriteiten zijn aangemerkt.
7. Het Comité steunt de doelstellingen van de mededeling met betrekking tot veiligheid, stabiliteit, duurzame ontwikkeling en welvaart. De mededeling schetst een volledig beeld van de activiteiten van de EU in het noordpoolgebied. Duurzame ontwikkeling blijft een essentieel aspect van het EU-beleid met betrekking tot het noordpoolgebied, maar er wordt ook steeds meer aandacht besteed aan het vermogen tot aanpassing. In de mededeling wordt gesteld dat toekomstige activiteiten de traditionele leefomgeving van de inwoners van de regio moeten belichten, alsook de gevolgen van economische ontwikkeling op het kwetsbare ecosysteem van het noordpoolgebied. Het is positief dat in de mededeling sterk de nadruk wordt gelegd op het belang van een betere coördinatie op het gebied van Arctische aangelegenheden.

8. In de mededeling wordt het noordpoolgebied vanuit twee verschillende gezichtspunten bekeken. Vanuit Europees oogpunt beschouwd liggen de meest noordelijk gelegen regio's in Europa in het noordpoolgebied. Zij worden gekenmerkt door hun perifere ligging, moeilijke leefomstandigheden, geringe bevolkingsdichtheid en toenemende vergrijzing. Vanuit algemeen Arctisch oogpunt wordt in de mededeling de nadruk gelegd op natuurlijke hulpbronnen (mineralen, bossen, maritieme economie en visserij), hoogontwikkelde gemeenschappen en gedegen knowhow, bijvoorbeeld met betrekking tot de ontwikkeling van milieuvriendelijke technologische oplossingen. De analyse in dit advies betreft het Europese perspectief.

9. In de mededeling wordt de term „noordpoolgebied” gedefinieerd als het gebied rond de Noordpool, ten noorden van de poolcirkel (66° 32' NB). Dit omvat de Noordelijke IJszee en grondgebied van de acht Arctische landen: Canada, Denemarken (met inbegrip van Groenland en de Faeröer), Finland, IJsland, Noorwegen, Rusland, Zweden en de Verenigde Staten. Groenland en de Faeröer, die over een verregaande mate van autonomie beschikken maar officieel deel uitmaken van Denemarken, behoren niet tot de Europese Unie, maar hebben wel visserij- en handelsovereenkomsten met de EU gesloten. Groenland heeft bovendien een speciale status als overzees gebied van de EU. Het noordpoolgebied telt in totaal 4 miljoen inwoners, waarvan ongeveer een derde tot inheemse bevolkingsgroepen behoort.

10. In de mededeling wordt het noordpoolgebied strikt gedefinieerd als het gebied ten noorden van de poolcirkel. De gevolgen van het geïntegreerde beleid van de EU zullen echter veel verder reiken dan dit gebied. Het Comité stelt voor dat de geografische definitie van het noordpoolgebied in de mededeling verruimd wordt in het licht van zaken als bevordering van duurzame ontwikkeling, aanpassing aan klimaatverandering en bevordering van Europees concurrentievermogen en rekening houdend met de behoeften en het potentieel van plaatselijke gemeenschappen en inheemse bevolkingsgroepen.

Klimaatverandering en bescherming van het milieu in het noordpoolgebied

11. Het is veelzeggend dat het tegengaan van en de aanpassing aan de klimaatverandering samen met de bescherming van het kwetsbare milieu in het noordpoolgebied behoren tot de belangrijkste beleidsprioriteiten die in de mededeling worden uiteengezet. De opwarming van het noordpoolgebied heeft niet alleen gevolgen voor de activiteiten van de EU; belangrijk is ook dat Europese en mondiale maatregelen effect hebben op de manier waarop de klimaatverandering in de regio zich ontwikkelt. Ook de mondiale klimaatovereenkomst zal aanzienlijke gevolgen hebben voor de toekomst van het noordpoolgebied. In de mededeling wordt ook de aandacht gevestigd op andere internationale overeenkomsten en op de noodzaak om dergelijke overeenkomsten te sluiten, zoals op het gebied van milieubescherming.

12. De onderzoeksactiviteiten en wetenschappelijke samenwerking met betrekking tot het noordpoolgebied die door de Commissie worden belicht, zijn zowel nu als in de toekomst van groot belang. Het initiatief EU-PolarNet, dat in de mededeling wordt uiteengezet, is een goed voorbeeld van een brede, significante wetenschappelijke samenwerking waarbij universiteiten en onderzoeksinstituten uit heel Europa zijn betrokken. Doel van dit initiatief is de interdisciplinaire samenwerking te intensiveren en wetenschappelijke prioriteiten op korte en lange termijn vast te stellen voor onderzoek in het noordpoolgebied. In dit verband is het de bedoeling dat de samenwerking tussen het netwerk en de belanghebbenden in het noordpoolgebied verbreed wordt. Het is van groot belang dat bij besluiten over de doelstellingen en middelen met betrekking tot onderzoek naar de multidimensionale realiteit van het noordpoolgebied ook wordt samengewerkt met lokale en regionale vertegenwoordigers.

13. Het Comité zou graag zien dat er meer nadruk wordt gelegd op de rol die Arctische steden bij ontwikkelingswerkzaamheden spelen. Zij vervullen een sleutelrol bij deze werkzaamheden en bij de aanpassingen aan een veranderende context. Zo leiden investeringen in gemeentelijke infrastructuur en energie-efficiënte oplossingen alsook de oplossingen voor de openbare dienstverlening in met name dunbevolkte regio's tot nieuwe bedrijfsactiviteiten. Binnen het ontwikkelingsbeleid zal echter speciale aandacht moeten blijven uitgaan naar de specifieke uitdagingen als gevolg van de lange afstanden, de geringe bevolkingsdichtheid en de vergrijzing.

Duurzame ontwikkeling in en rond het noordpoolgebied

14. Een essentieel aspect van duurzame economische groei en inspanningen om de welvaart in het noordpoolgebied op een hoger peil te brengen, is de duurzame exploitatie van natuurlijke hulpbronnen. Dit is alleen mogelijk als er efficiënte transport- en telecommunicatieverbindingen voorhanden zijn. Het is belangrijk dat er uitgebreidere transportverbindingen tussen noord en zuid komen, zoals de TEN-T-verbinding van Finland naar de Noordelijke IJszee via Noorwegen, maar ook tussen oost en west om de regio's in het noorden van Noorwegen, Zweden en Finland met het Europese vervoersnetwerk te verbinden. Investerings in het noordpoolgebied, met inbegrip van investeringen in wegen, spoorwegen, breedband en elektriciteitsnetwerken, beïnvloeden doorgaans ook de omliggende gebieden en hebben daardoor gunstige gevolgen voor de bedrijfsomstandigheden (ook in de industrie) in de betreffende landen.

15. Het Comité wijst in dit verband ook op de EU-strategie voor blauwe groei, die gericht is op een duurzame maritieme ontwikkeling op lange termijn. Maatregelen in deze strategie die verband houden met mariene kennis, maritieme ruimtelijke ordening en geïntegreerde maritieme bewaking, worden ook in de Noordelijke IJszee bevorderd. Ontwikkelingsmaatregelen die betrekking hebben op de bevordering van de aquacultuur en de exploitatie van maritieme energie zijn bijzonder belangrijk in het noordpoolgebied.

16. Door de Arctische knowhow op het gebied van industrie, energie, schone technologie en de ontwikkeling van infrastructuur, maar ook toerisme, te benutten kan een impuls worden gegeven aan het concurrentievermogen van Europa in haar geheel. Het is belangrijk om de samenwerking op het gebied van onderzoek tussen universiteiten en onderzoekscentra in het noordpoolgebied te versterken. Het bevorderen van innovatie en het benutten ervan als bron van nieuwe producten en commerciële diensten krijgt steeds meer aandacht als een manier om duurzame ontwikkeling te stimuleren. De verbetering van het ondernemingsklimaat in het noordpoolgebied is onderdeel van de strategie voor de invoering van de digitale eengemaakte markt.

17. De prioriteiten voor de programmeringsperiode 2014-2020 van het EU-cohesiebeleid met betrekking tot het noordpoolgebied zijn onderzoek en innovatie, het concurrentievermogen van kleine en middelgrote ondernemingen (kmo's) en de overgang naar een koolstofarme economie. De strategieën voor slimme specialisatie van de noordelijke regio's en, wat grensoverschrijdende samenwerking betreft, het Interreg-programma voor de noordelijke periferie en het noordpoolgebied, Interreg Norr, Botnia-Atlantica en Sverige-Norge — dat bedoeld is om robuuste, concurrerende en duurzame gemeenschappen tot stand te brengen — zullen een solide basis leggen voor projecten in de noordpoolregio's van de EU die financiering uit de structuurfondsen ontvangen. Koarctic, het EU-programma voor grensoverschrijdende samenwerking aan de buitengrenzen, zal samenwerking met de noordelijke regio's van Finland, Zweden en Noorwegen alsook de regio rond de Barentszee ondersteunen.

18. Bij de tenuitvoerlegging van het toekomstige cohesiebeleid moet er ook voor worden gezorgd dat er een reeks financiële instrumenten beschikbaar wordt gesteld voor ontwikkelingsactiviteiten in het noordpoolgebied. Dit moeten instrumenten zijn die kunnen worden gebruikt om het lokale bedrijfsleven te stimuleren en om de knowhow, producten en diensten te verbeteren die bijdragen aan het concurrentievermogen van de hele EU. Nieuwe thema's van groot belang zijn onder meer de ontwikkeling van een circulaire economie in het noordpoolgebied, alsook het algemene concept van Arctisch design. Het is belangrijk dat de EU nauw betrokken is bij onderzoeks- en investeringsactiviteiten in het noordpoolgebied, ook in de toekomstige programmeringsperiode.

19. In de mededeling wordt ook gewezen op het potentieel van nieuwe technologie met betrekking tot elektronische communicatie, bijvoorbeeld voor de instandhouding en ontwikkeling van lokale bedrijven, knowhow en cultuur. Dit is van bijzonder belang voor de vertegenwoordigers van inheemse volkeren. In de mededeling wordt melding gemaakt van de jaarlijkse bijeenkomsten van de Commissie met de vertegenwoordigers van inheemse bevolkingsgroepen in het noordpoolgebied. Het is zeer belangrijk dat rekening wordt gehouden met de standpunten van de inheemse volkeren in het noordpoolgebied en dat zij worden betrokken bij besluitvormingsprocessen, ook met betrekking tot nationale en regionale kwesties.

20. Het Comité is verheugd dat grote nadruk wordt gelegd op het belang van samenwerking bij de tenuitvoerlegging van een geïntegreerd beleid voor het noordpoolgebied. Daarnaast haalt de Commissie aan dat er doeltreffender moet worden gebruikgemaakt van de verschillende financieringsinstrumenten ter bevordering van investeringen in het noordpoolgebied, en stelt zij daarom de oprichting voor van een tijdelijk forum voor Europese samenwerking in het noordpoolgebied (Europees forum van belanghebbenden voor het noordpoolgebied). Vertegenwoordigers van de EU-instellingen, lidstaten en lokale en regionale autoriteiten worden uitgenodigd om deel te nemen aan dit samenwerkingsforum, dat tot taak heeft essentiële investerings- en onderzoeksprioriteiten voor EU-financiering tot eind 2017 af te bakenen. Het Comité stelt voor dat de exacte opzet en taken van het forum, dat nu nog in zijn beginfase verkeert, nader worden uitgewerkt.

21. De Commissie zou er goed aan doen om in het kader van de werkzaamheden van het samenwerkingsforum een gids op te stellen over de financieringsmogelijkheden voor het noordpoolgebied (naar voorbeeld van de EU-strategie voor het Oostzeegebied) en hierover op verschillende evenementen en netwerkbijeenkomsten informatie te verschaffen. Daarnaast zou via de werkzaamheden van het European Arctic Stakeholder Forum een impuls moeten worden gegeven aan de bijeenkomsten van het EU Arctic Forum die de Europese Commissie vanaf 2018 jaarlijks wil laten plaatsvinden.

Internationale samenwerking op het gebied van Arctische aangelegenheden

22. Bevordering van internationale samenwerking is een van de belangrijkste onderdelen van de mededeling. Het toenemende strategische belang van het noordpoolgebied kan leiden tot conflicterende belangen. Nauwe internationale samenwerking zal daardoor nog belangrijker worden. De samenwerking in verband met het noordpoolgebied vindt plaats in het kader van diverse bestaande structuren. De Arctische Raad is een vooraanstaand intergouvernementeel forum dat de

samenwerking op het gebied van Arctische aangelegenheden bevordert tussen landen, inheemse gemeenschappen en andere groepen die in het noordpoolgebied leven. De Raad voor het Europees-Arctische Barentsz-zeegebied en de Regionale Raad voor de Barentszzee zetten zich in voor de bevordering van stabiele en duurzame ontwikkeling in de Barentszregio. De EU-samenwerking met betrekking tot het Oostzeegebied is ook gekoppeld aan het overkoepelende kader van de samenwerking in verband met het noordpoolgebied.

23. Voortzetting van de samenwerking met Rusland in het kader van de noordelijke dimensie is van groot belang. Mede doordat samenwerking bedrijven, onderzoekers en burgers bijeenbrengt, zijn specifieke ecologische, culturele en bedrijfsprojecten opgezet.

24. Het is van belang dat de bestaande samenwerkingsstructuren worden benut om de in de mededeling genoemde doelen te bereiken. De EU is actief betrokken bij het werk van verschillende internationale organisaties en forums. Ze heeft een aanvraag ingediend om de status van waarnemer te verkrijgen bij de Arctische Raad, en het is belangrijk dat de lidstaten zich inzetten om dit proces tot een goed einde te brengen.

25. Tot slot wijst het Comité erop dat het noordpoolgebied voor de EU van steeds groter strategisch belang is en dat de EU dringend maatregelen moet treffen om het hoofd te bieden aan de uitdagingen die de natuurlijke omgeving en de specifieke sociaaleconomische omstandigheden van het noordpoolgebied opleveren. De EU zou een impuls moeten geven aan samenwerking tussen EU-lidstaten en derde landen om de stabiliteit van het algehele noordpoolgebied te waarborgen. Het is van belang de geïntegreerde benadering te ondersteunen, niet in de laatste plaats door verbanden en synergieën tussen de verschillende financieringsprogramma's en andere financieringsinstrumenten te vinden. Lokale en regionale overheden moeten worden betrokken bij de belangrijkste programma's en projecten om regionale samenwerking, transportverbindingen en een duurzame economische ontwikkeling in het noordpoolgebied te bevorderen.

Brussel, 8 februari 2017.

*De voorzitter
van het Europees Comité van de Regio's*

Markku MARKKULA